



Meghaladható-e a természeti katasztrófa terminológia?

A katasztrófákat kiváltó veszélyek osztályozásának modern megközelítése

Can the ‘Natural Disaster’ Concept be Superseded?
A modern approach to classifying disaster triggering hazards

Szilágyi Béla

Dr., segéymunkás, jogász, doktorandusz
Óbudai Egyetem,
Biztonságtudományi Doktori Iskola
bela@hbaid.org



Magyar
Tudományok
Akadémiája



Absztrakt

Cél: Jelen tanulmány központi célja a katasztrófákkal kapcsolatos terminológiai és fogalmi paradigmaváltás szükségességének felvetése, különös tekintettel a „természeti katasztrófa” kifejezés használatának problematikájára, annak tömörsége és elterjedt használata ellenére. A szerző demonstrálni kívánja, hogy nem a természeti veszélyek maguk a katasztrófák, hanem ezek az emberi sebezhetőséggel, kitettséggel és kapacitáshiánnyal való kölcsönhatásuk eredményeként válnak azzá, ezért a „természeti veszély által kiváltott katasztrófa” vagy „természeti veszéllyel kapcsolatos katasztrófa” terminológia tükrözi pontosabban a valóságot.

Módszertan: A tanulmány módszertani kerete elsősorban a nemzetközi szakirodalom áttekintéséből és a nemzetközi trendek, jogi és intézményi meghatározások elemzéséből áll. A szerző az ENSZ, az Európai Unió és magyar dokumentumok katasztrófadefinícióit vizsgálja, majd a veszélyek osztályozásához az Integrated Research on Disaster Risk (IRDR) és az EM-DAT The International Disaster Database terminológiáját használja kiindulási alapként. A vizsgálat során kvantitatív adatok (statisztikai kimutatások, kutatási eredmények) és

A szerző a kéziratot magyar nyelven nyújtotta be. Benyújtás: 2025. 09. 02. Átdolgozás: 2025. 09. 10.
Elfogadás: 2025. 09. 15.

kvalitatív elemzések (fogalmak értelmezése, terminológiai összehasonlítások) integrált alkalmazása történt.

Megállapítások: A tanulmány legfontosabb megállapításai közé tartozik, hogy a katasztrófák nem pusztán természeti események következményei, hanem az emberi sebezhetőség, kitettség és kapacitáshiány komplex interakciójának eredményei. A szerző rámutat arra, hogy míg az árvizek és viharok a leggyakoribb természeti veszélyek, a földrengések okozzák a legtöbb halálos áldozatot, és a komplex veszélyhelyzetek során végzett segítségnyújtás egyre nagyobb arányban igényli a humanitárius erőforrásokat. Fontos felismerés, hogy a média jelentősen befolyásolja a humanitárius segítségnyújtás finanszírozását és prioritásait a katasztrófák aránytalan bemutatása révén.

Érték: A tanulmány tudományos értéke elsősorban abban rejlik, hogy átfogó képet nyújt a veszélyosztályozás modern megközelítéséről, és érvelést ad egy paradigmaváltás mellett, amely eltávolodik a „természeti katasztrófa” fogalmától. Az értekezés gyakorlati jelentősége abban áll, hogy hozzájárul a hatékony katasztrófakezelési stratégiák kidolgozásához azáltal, hogy hangsúlyozza a strukturális sebezhetőség csökkentésének fontosságát. A mű elméleti hozzájárulása a katasztrófakutatáshoz a fogalmi tisztázás és a terminológiai pontosítás, amely megalapozhatja a későbbi kutatásokat.

Kulcsszavak: katasztrófa, veszély, természeti veszélyek osztályozása, katasztrófa elhárítás, komplex veszélyhelyzet

Abstract

Aim: The objective of this study is to demonstrate the need for a paradigm shift in terminology and concepts related to disasters, with particular emphasis on the use of the term „natural disaster” despite its compactness and widespread use. The author aims to demonstrate that natural hazards are not disasters in themselves but become disasters as a result of human vulnerability, exposure and lack of capacity, and therefore the term „natural hazard related disaster” more accurately reflects reality.

Methodology: The methodological framework of the study consists of a comprehensive review of the literature and an analysis of predominantly international trends, legal and institutional definitions. The author examines the definitions of disasters provided by the United Nations, the European Union, and Hungarian documents, and then uses the terminology of the Integrated Research on Disaster Risk (IRDR) and the EM-DAT The International Disaster Database as a starting point for classifying hazards. The study is characterized by the integrated use of quantitative data (statistical reports, research results) and

qualitative analyses (interpretation of concepts, terminological comparisons).

Findings: Among the most important findings of the study is that disasters are not merely the consequences of natural events, but the result of complex interactions between human vulnerability, exposure, and capacity. The author points out that while floods and storms are the most common natural hazards, earthquakes cause the most fatalities, and the assistance in complex emergencies increasingly require humanitarian resources. It is important to recognize how the media significantly influences the financing and priorities of humanitarian aid through its disproportionate coverage of disasters.

Value: The scientific value of the study lies primarily in its comprehensive overview of modern approaches to hazard classification and its argument for a paradigm shift away from the concept of „natural disasters.” The practical significance of the study lies in its contribution to the development of effective disaster management strategies by emphasizing the importance of reducing structural vulnerability. The theoretical contribution of the work to disaster research lies in the conceptual clarification and terminological precision that can serve as a basis for further research approaches.

Keywords: disaster, hazard, classification of natural hazards, disaster management, complex emergencies

Bevezetés

Ez a tanulmány nem a katasztrófákat, hanem az azokat kiváltó veszélyeket osztályozza a nemzetközi katasztrófakutatás eredményeire támaszkodva, mivel szakít a „természeti katasztrófák” klasszikus vagy történelmi használatával. A szerző azon a véleményen van, hogy a katasztrófaosztályozás helyett inkább a kiváltó eseményeket, veszélyeket szükséges osztályozni. Emellett hangsúlyozza az új terminológia fontosságát; a „természeti katasztrófa” kifejezést tömörsége és elterjedt használata ellenére is a „természeti veszély által kiváltott katasztrófa” vagy „természeti veszélyekkel kapcsolatos katasztrófa” terminológiával javasolja felváltani.

A katasztrófa a veszély és a meglévő emberi sebezhetőség és kitettség csúcspontja. A veszélyek csak potenciálisan, de nem feltétlenül okoznak halált, sérülést, fizikai, társadalmi, gazdasági és környezeti károkat, csak akkor befolyásolják hátrányosan a társadalmi kockázatot, ha a társadalom vagy elemei sebezhetőségük miatt nem képesek kezelni ezeket a hatásokat. A sebezhetőségek azok a belső tényezők, amelyek „lehetővé teszik”, hogy a veszélyek katasztrófává

alakuljanak át. A sebezhetőségek határozzák meg a veszélynek a veszélyeztetett társadalomra vagy elemre gyakorolt hatását (Birkmann, 2007). A veszély azért válik katasztrófává, mert hatása veszélyezteti a sebezhető és veszélyeztetett emberek életét és megélhetését (Chmutina et al., 2019a; 2019b).

A katasztrófákat természeti katasztrófáknak és ember által előidézett katasztrófáknak (más néven civilizációs, antropogén, technológiai vagy korábban ember okozta katasztrófáknak), valamint komplex veszélyhelyzeteknek (complex emergencies) minősítették. Ez a tanulmány mindhármat definiálja, azonban a fő hangsúlyt a „természeti katasztrófákra” helyezi az új terminológiával, a természeti veszélyekkel kapcsolatos katasztrófákra. Meg kell azonban jegyezni, hogy a korábbi tanulmányok és kutatások többsége a régi terminológiát használta, így az ezekből származó adatokra és megállapításokra építve a nemzetközi irodalom a „természeti katasztrófák” és a természeti veszélyekkel kapcsolatos katasztrófák régi és új kifejezéseit is használja.

Végezetül a dokumentum tárgyalja a média ambivalens szerepét a katasztrófák és a humanitárius segítségnyújtás végrehajtásának bemutatásában.

A katasztrófavédelmi tanulmányok alapjai

Az ENSZ meghatározása szerint a katasztrófa *„egy közösség vagy társadalom működésének olyan súlyos zavara, amely széles körű emberi, anyagi, gazdasági vagy környezeti veszteségeket és hatásokat okoz, és amely meghaladja az érintett közösség vagy társadalom képességét, hogy saját erőforrásait felhasználva megbirkózzon vele”* (UNISDR, 2009).

Az Európai Unió a katasztrófa egyszerű meghatározását adja: katasztrófa *„minden olyan helyzet, amely súlyos hatással van vagy lehet az emberekre, a környezetre vagy a vagyontárgyakra, beleértve a kulturális örökséget is”* (EP/EU Council, 2013).

Magyarországon a katasztrófavédelmi törvény 3. § (5) bekezdése a katasztrófát így határozza meg: *„a veszélyhelyzet kihirdetésére alkalmas, illetve e helyzet kihirdetését el nem érő mértékű olyan állapot vagy helyzet, amely emberek életét, egészségét, anyagi értékeit, a lakosság alapvető ellátását, a természeti környezetet, a természeti értékeket olyan módon vagy mértékben veszélyezteti, károsítja, hogy a kár megelőzése, elhárítása vagy a következmények felszámolása meghaladja az erre rendelt szervezetek előírt együttműködési rendben történő védekezési lehetőségeit, és különleges intézkedések bevezetését, valamint az önkormányzatok és az állami szervek folyamatos és szigorúan összehangolt együttműködését, illetve nemzetközi segítség igénybevételét igényli”* (2011. évi

CXXVIII. törvény). A veszélyhelyzet egy különleges jogrendi fajta. Az Alaptörvény kilencedik módosítása értelmében a Kormány az élet- és vagyonbiztonságot veszélyeztető súlyos esemény – különösen elemi csapás vagy ipari szerencsétlenség – esetén, valamint ezek következményeinek az elhárítása érdekében veszélyhelyzetet hirdethet ki (Magyarország Alaptörvényének kilencedik módosítása). Veszélyhelyzetben a döntéshozatal központja a Kormány. Az Alaptörvényben említett élet- és vagyonbiztonságot veszélyeztető elemi csapás és ipari szerencsétlenség lehet természeti eredetű veszély (például árvíz), civilizációs eredetű veszély, ipari szerencsétlenségek elemei, vagy pedig egyéb eredetű veszély (például humán- és állatjárvány) (M. Balázs, n. d.).

A katasztrófák hatásai közé tartozhat az emberélet elvesztése, sérülések, betegségek és az emberi fizikai, mentális és társadalmi jólétre gyakorolt egyéb negatív hatások, valamint a vagyoni károk, a vagyontárgyak megsemmisülése, a szolgáltatások elvesztése, a társadalmi és gazdasági zavarok és a környezet károsodása (UNISDR, 2009).

Az ENSZ 2009-es meghatározását használják a legszélesebb körben és leggyakrabban az akademikusok, szakemberek és gyakorlati szakemberek, azonban az ENSZ által a katasztrófára használt legújabb¹ terminológia szerint „*egy közösség vagy társadalom működésének bármilyen léptékű súlyos zavara, amely a kitettség, sebezhetőség és kapacitás feltételeivel kölcsönhatásba lépő veszélyes események miatt következik be, és a következők közül egyet vagy többet eredményez: emberi, anyagi, gazdasági és környezeti veszteségek és hatások...*” Ezek a hatások próbára tehetik vagy meghaladhatják egy közösség vagy társadalom képességét, hogy saját erőforrásaiból megbirkózzon vele, ezért külső forrásokból származó segítségre lehet szükség (United Nations General Assembly, 2016).

A veszély olyan folyamat, jelenség vagy emberi tevékenység, amely életek elvesztését, sérülést vagy más egészségügyi hatást, vagyoni kárt, társadalmi és gazdasági zavarokat vagy környezeti károsodást okozhat (United Nations General Assembly, 2016). A magyar katasztrófavédelmi törvény 3. § 9) pontja szerint a katasztrófaveszély olyan folyamat vagy állapot, amelynek következményeként okszerűen lehet számolni a katasztrófa bekövetkezésének valószínűségével, és amely ezáltal veszélyezteti az emberi egészséget, környezetet, az élet- és vagyonbiztonságot (2011. évi CXXVIII. törvény).

1 Az Egyesült Nemzetek Közgyűlésének 2017. február 2-i A/RES/71/276 határozata jóváhagyta.

A veszélyek lehetnek természeti, antropogén (ember által előidézett) vagy társadalmi-természeti eredetűek.² A természeti veszélyek túlnyomórészt természeti folyamatokhoz és jelenségekhez kapcsolódnak. Az antropogén veszélyek, vagy az ember által kiváltott, ember által előidézett veszélyek teljes mértékben vagy túlnyomórészt emberi tevékenységek és döntések által előidézett veszélyek. Ez a kifejezés nem foglalja magában a fegyveres konfliktusok és egyéb társadalmi instabil vagy feszültséggel járó helyzetek előfordulását vagy kockázatát, amelyek a nemzetközi humanitárius jog és a nemzeti jogszabályok hatálya alá tartoznak. Számos veszély társadalmi-természeti jellegű, mivel a természeti és antropogén tényezők kombinációjával függ össze, beleértve a környezetromlást és az éghajlatváltozást (United Nations General Assembly, 2016).

A sebezhetőség olyan fizikai, társadalmi, gazdasági és környezeti tényezők vagy folyamatok által meghatározott feltételeket jelent, amelyek növelik az egyén, a közösség, az eszközök vagy a rendszerek érzékenységét a veszélyek hatásaival szemben. A szegénység a legsürgetőbb társadalmi-gazdasági tényező, amely meghatározza a sebezhetőséget, a városi települések növekedésével és a városok tervezetlen növekedésével, valamint a megélhetési források marginalizálódásával együtt. A fizikai tényezők közül megemlítenéd a nem megfelelő földterület, a rossz földgazdálkodás, a lakhatás és a veszélyeztetett területeken létrehozott megélhetési lehetőségek. A környezeti tényezők közé tartozik a környezetromlás, az ökoszisztéma romlása, a part menti, vízgyűjtő, mocsaras területek (United Nations General Assembly, 2016).

A kitettség a veszélyeztetett területeken élő emberek, az infrastruktúra, a lakások, a termelési kapacitások és más tárgyi emberi javak helyzete (United Nations General Assembly, 2016). A veszélyeztetett területeken a népesség növekedésével a kitettség is növekszik.

A természeti és az ember által okozott számos veszélynek való kitettség és sebezhetőség példája világszerte a gyors ütemű urbanizáció, amely nagyszámú lakosságot hozott létre viszonylag kis területen, ahol még az alacsonyan fekvő területek is intenzíven benépesültek, a házak sok esetben rossz minőségben épültek, a közművek és az egészségügyi szolgáltatások nem mindig állnak

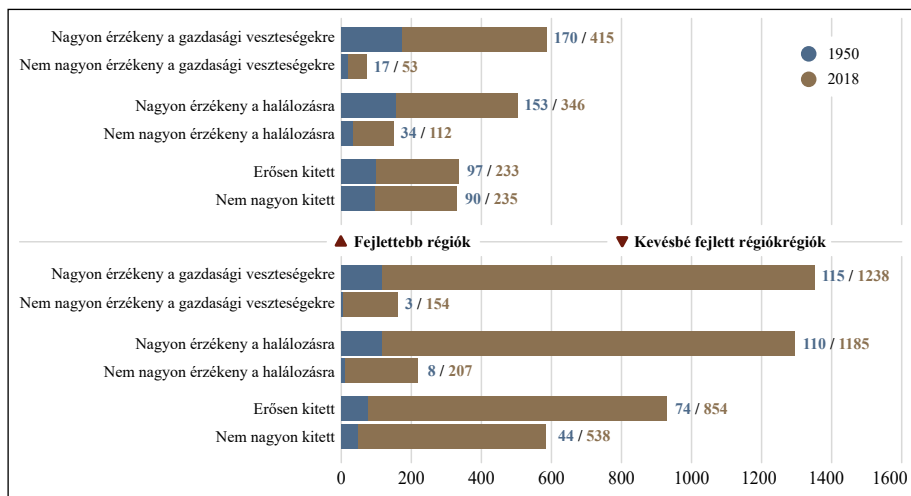
2 A magyar katasztrófavédelmi törvény (2022. november 1-ig hatályos, a 2021. évi XCII. törvény által hatályon kívül helyezett) 44. cikke a veszélyhelyzetet okozó veszélyek alábbi osztályozását tartalmazta:

- a) természeti katasztrófa, a természet által jelentett veszélyek, különösen: aa) árvíz, amely jégtorlaszokhoz vagy gátszakadáshoz is vezethet; ab) belvízi elöntés; ac) kiterjedt, folyamatos, intenzív, tartós havazás vagy hóvihár; ad) egyéb szélsőséges időjárási körülmények; ae) geológiai veszélyek;
- b) ipari balesetek, civilizációs veszélyek, különösen ba) veszélyes anyagok és hulladékok; bb) radioaktív anyagok véletlen kiszivárgása és egyéb sugárterhelés;
- c) egyéb eredetű fenyegetések, különösen (ca) emberi járvány, világjárvány és állatjárvány; (cb) ivóvízszennyezés; (cc) levegőszennyezés; (cd) kritikus infrastruktúrák meghibásodása (2011. évi CXXVIII. törvény).

rendelkezésre. Mint Danan Gu, az ENSZ Gazdasági és Szociális Ügyek Főosztályának Népesedési Osztálya által közzétett kutatásából kiderül, különösen a kevésbé fejlett régiók vannak fokozott veszélynek kitéve, hiszen az elmúlt hét évtizedben, 1950 óta tízszeresére nőtt azon városok száma, amelyek a gazdasági veszteségek és a halálozás mellett fokozottan veszélyeztetettek is (Gu, 2019).

1. számú ábra

A városok száma a természeti katasztrófáknak való kitettség és sebezhetőség szintje szerint 1950-ben és 2018-ban



Forrás. Gu, 2019.

A kapacitás egy szervezetben, közösségen vagy társadalmon belül rendelkezésre álló összes erősség, tulajdonság és erőforrás kombinációja, amely a katasztrófakockázatok kezelésére és csökkentésére, valamint az ellenálló képesség erősítésére alkalmas. A kapacitás magában foglalhatja az infrastruktúrát, az intézményeket, az emberi tudást és készségeket, valamint az olyan kollektív tulajdonságokat, mint a társadalmi kapcsolatok, a vezetés és az irányítás (United Nations General Assembly, 2016).

A megküzdési képesség az emberek, szervezetek és rendszerek azon képessége, hogy a rendelkezésre álló készségek és erőforrások felhasználásával képesek kezelni a kedvezőtlen körülményeket, kockázatokat vagy katasztrófákat. A megbirkózási képesség folyamatos tudatosságot, erőforrásokat és jó irányítást igényel, mind a normális időkben, mind katasztrófák vagy kedvezőtlen körülmények esetén. A megküzdési képességek hozzájárulnak a katasztrófakockázatok csökkentéséhez (United Nations General Assembly, 2016). A magyar

katasztrófavédelmi törvény 3. § 34. pontja szerint a katasztrófákkal szembeni ellenálló képesség azon képességek, válaszadási kapacitások összessége, amelyek a személyek, a környezet, a tulajdon védelmét, valamint a kormányzati, gazdasági, társadalmi funkciók folytonosságának megőrzését szolgálják a természeti és az ember okozta katasztrófák közvetlen, közvetett hatásaival szemben (2011. évi CXXVIII. törvény).

A katasztrófa a következők kombinációjának eredménye: a veszélynek való kitettség, a jelenlévő sebezhetőségi feltételek és a potenciális negatív következmények csökkentésére vagy kezelésére szolgáló elégtelen kapacitás vagy intézkedések (United Nations General Assembly, 2016).

A katasztrófa tehát a veszély és a meglévő emberi sebezhetőség és kitettség csúcspontja. A veszélyek (fizikai események, jelenségek vagy emberi tevékenységek) csak potenciálisan, de nem feltétlenül oltanak ki emberéletet, okoznak sérülést, fizikai, társadalmi, gazdasági és környezeti károkat, csak akkor befolyásolják hátrányosan a társadalmi kockázatot, ha a társadalom vagy elemei nem képesek kezelni ezeket a hatásokat, mert túlságosan sebezhetőek. A sebezhetőségek azok a belső tényezők, amelyek lehetővé teszik, hogy a veszélyek katasztrófává alakuljanak át. A sebezhetőségek határozzák meg a veszélynek a veszélyeztetett társadalomra vagy elemre gyakorolt hatását (Birkmann, 2007). A veszély azért válik katasztrófává, mert hatása veszélyezteti a sebezhető és veszélyeztetett emberek életét és megélhetését (Chmutina et al., 2019a; 2019b). A szegények, marginalizált és sebezhető társadalmi csoportok aránytalanul jobban ki vannak téve a katasztrófa hatásainak.

Mami Mizutori, az ENSZ-főtitkár katasztrófakockázat-csökkentésért felelős különleges képviselője kijelenti, hogy *»ideje búcsút inteni a „természeti” katasztrófáknak«*, azzal érvelve, hogy *„...nem létezik olyan, hogy természeti katasztrófa, annak ellenére, hogy a fogalmat széles körben használják...”* Katasztrófák akkor következnek be, ha egy természeti vagy ember okozta veszély olyan emberi települést ér, amely nem rendelkezik megfelelő erőforrásokkal vagy szervezettséggel ahhoz, hogy ellenálljon a hatásoknak, és amelynek lakossága a szegénység, a kirekesztettség vagy a szociálisan hátrányos helyzet miatt sebezhető. A természeti veszély akkor válik katasztrófává, ha a kitettséggel és a sebezhetőséggel együttesen életek elvesztését, sérüléseket, valamint gazdasági veszteségeket okoz (Mizutori, 2020).

2. számú ábra

A katasztrófaegyenlet mint a veszély és sebezhetőség szorzata



Forrás. A szerző saját szerkesztése.

A Blaikie és szerzőtársai által írt *At Risk: Natural Hazards, People's Vulnerability, and Disasters* című könyvben szereplő Pressure and Release (PAR) Model (nyomás és felszabadulás modell) kifinomultabb módon mutatja be, hogy a természeti veszélyeket a sebezhetőség fő gyökerei (egyenlőtlenség, szegénység, politikai ideológia, hatalmi viszonyok) változtatják katasztrófává (Blaikie et al., 2003).

Emiatt megkérdőjelezendő a „természeti katasztrófa” kifejezés használata, helyette pedig a „természeti veszély által kiváltott katasztrófa” vagy „természeti veszéllyel kapcsolatos katasztrófa” kifejezés írja le leginkább ezt az összefüggést.

A katasztrófakockázat az a potenciális életveszteség, sérülés vagy megsemmisült vagy megrongálódott vagyontárgyak száma, amely egy adott rendszer, társadalom vagy közösség esetében egy adott időszak alatt bekövetkezhet, és amelyet valószínűségi alapon, a veszély, a kitettség, a sebezhetőség és a kapacitás függvényében határoznak meg (United Nations General Assembly, 2016). A magyar katasztrófavédelmi törvény 3. § 12. pontja szerint a kockázat egy adott területen, adott időtartamon belül, vagy meghatározott körülmények között jelentkező egészség-, illetve környezetkárosító hatás valószínűsége (2011. évi CXXVIII. törvény).

A természeti veszélyeket lehetetlen megelőzni, azonban nem minden természeti veszély alakul át katasztrófává. A katasztrófakockázat vagy a katasztrófa hatásainak csökkentése érdekében a szereplőknek (kormány, társadalom, humanitárius szervezetek) csökkenteniük kell a sebezhetőséget és a kitettséget, és mindenképpen törekedniük kell a veszély csökkentésére (ha lehetséges, és amennyire csak lehetséges), miközben a kapacitásuk vagy a kezelhetőségük növelésén kell dolgozniuk.

3. számú ábra

A katasztrófakockázati egyenlet

$\text{Katasztrófa} = \frac{\text{Veszély} \times \text{Sebezhetőség}}{\text{Kezelhetőség}}$
$\text{Katasztrófa} = \frac{\text{Veszély} \times \text{Sebezhetőség} \times \text{Kitettség}}{\text{Kapacitás}}$

Forrás. A szerző saját szerkesztése.

A Vöröskereszt magatartási kódexe, amelyet a legtöbb jelentős nemzetközi segélyszervezet aláírt, már három évtizede felhívta a humanitárius szereplők figyelmét arra, hogy a „*segélyezésnek törekednie kell a katasztrófákkal szembeni jövőbeli sebezhetőség csökkentésére, valamint az alapvető szükségletek kielégítésére. Minden segélyezési tevékenység pozitív vagy negatív módon befolyásolja a hosszú távú fejlődési kilátásokat. Ezt felismerve olyan segélyprogramok végrehajtására törekszünk, amelyek aktívan csökkentik a kedvezményezettek jövőbeli katasztrófákkal szembeni sebezhetőségét, és hozzájárulnak a fenntartható életmód kialakításához. Segélyprogramjaink tervezése és irányítása során különös figyelmet fordítunk a környezetvédelmi szempontokra. Arra is törekszünk majd, hogy minimalizáljuk a humanitárius segítségnyújtás negatív hatásait, és igyekszünk elkerülni, hogy a kedvezményezettek hosszú távon külső segélyektől függjenek.*” (ICRC et al., 1994).

Két és fél évtized elteltével a Nemcselekvés ára (Cost of Doing Nothing) kiadványában a Vöröskereszt még mindig szükségesnek tartja újra hangsúlyozni, hogy a „*legkiszolgáltatottabbak gyakran azok, akiket közvetlenül érintenek az éghajlati hatások, például a viharok növekedése, és akik szegények és marginalizálódottak is. Az alkalmazkodási és katasztrófakockázat-csökkentési intézkedéseket úgy kell megtervezni, hogy azok a leginkább veszélyeztetett és leginkább rászorulókat javát szolgálják. Mi a teendő?*”

- *A hosszú távú sebezhetőség és kitettség csökkentése.*
- *A katasztrófák előrejelzése, a korai figyelmeztetés javítása és a veszélyhelyzetekre való reakció megerősítése.*
- *Újjáépítés és javítás a következő veszélyhelyzetre való tekintettel.*” (IFRC, 2019).

A humanitárius segítségnyújtás iránti igényt várhatóan két tényező fogja növelni. Először is az alacsony jövedelműek, azaz a katasztrófáknak leginkább kitett

emberek, valamint a katasztrófa hatásai. A gazdasági visszaesés csökkenti az emberek jövedelmét, és így növeli a veszélyeztetett emberek számát is. Az éghajlatváltozás hatással lesz a természeti veszélyeknek kitett emberek számára, mivel bizonyos, az éghajlattal és időjárással kapcsolatos veszélyek gyakoribbá válnak. Az olyan szélsőséges időjárási események, mint a viharok és hurrikánok gyakoribbá és/vagy intenzívebbé válnak, így az ilyen veszélyekkel fenyegetett területeken élő emberek nagyobb valószínűséggel lesznek érintettek. Ennek eredményeképpen a világ lakosságának nagyobb részét érintik az éghajlattal kapcsolatos katasztrófák.

Az elmúlt évtizedben évente átlagosan 206 millió embert érintettek a viharok, árvizek, aszályok és erdőtűzek. Becslések szerint évente 108 millió ember szorul külső segítségre. 2030-ban az International Federation of Red Cross (IFRC) optimista forgatókönyve szerint, amely gyors és inkluzív gazdasági növekedést feltételez, az éghajlatváltozás évente 21 millióval növeli a segítségre szorulókat számát, a teljes többletköltség pedig a jelenlegi szükségletek 15%-ának felel meg. Ezzel szemben a legpesszimistább forgatókönyv szerint az éghajlatváltozás a humanitárius segítségnyújtás várható költségeit a jelenlegi szükségletek 40%-ával, a humanitárius segítségre szoruló lakosság számát pedig évente több mint 50 millióval növeli, ami 2030-ra 66%-os, 2050-re pedig 85%-os növekedést jelent (IFRC, 2019).

A természeti veszélyek osztályozása

A természeti veszélyek a természetben előforduló fizikai jelenségek, amelyeket gyors vagy lassú lefolyású események okoznak, ezek lehetnek geofizikai, hidrológiai, éghajlati, meteorológiai vagy biológiai jellegűek (IRDR, 2014). Az ember által előidézett veszélyek (civilizációs, antropogén, technológiai vagy a korábbi terminológiával „ember okozta” veszélyek) emberi szándék, gondatlanság vagy hiba elemei, amelyek egy emberi rendszer meghibásodásával járnak, és lakott településeken vagy azok közelében következnek be.

Az ENSZ Katasztrófakockázat-csökkentési Hivatala és a Nemzetközi Tudományos Tanács által 2020-ban kiadott Veszélydefiníciós és osztályozási felülvizsgálat (UNDRR & ISC, 2020) nyolc kategóriába sorolja a veszélyeket, ebből hat természeti, kettő pedig emberi eredetű, civilizációs. A 6. számú melléklet 302 természeti és emberi eredetű veszélyt sorol fel: hidrometeorológiai (vagy meteorológiai és hidrológiai) veszélyek (60), geoveszélyek (35), földönkívüli veszélyek (9), környezeti veszélyek (24), biológiai veszélyek (88), kémiai veszélyek (25), továbbá technológiai veszélyek (53) és társadalmi veszélyek (8).

Ugyanakkor a 8. számú melléklet ismerteti az Integrated Research on Disaster Risk által készített veszélyek osztályozását és listáját (IRDR, 2014), amelyet az EM-DAT The International Disaster Database az ebben a tanulmányban bemutatott osztályozásának alapjául használ.

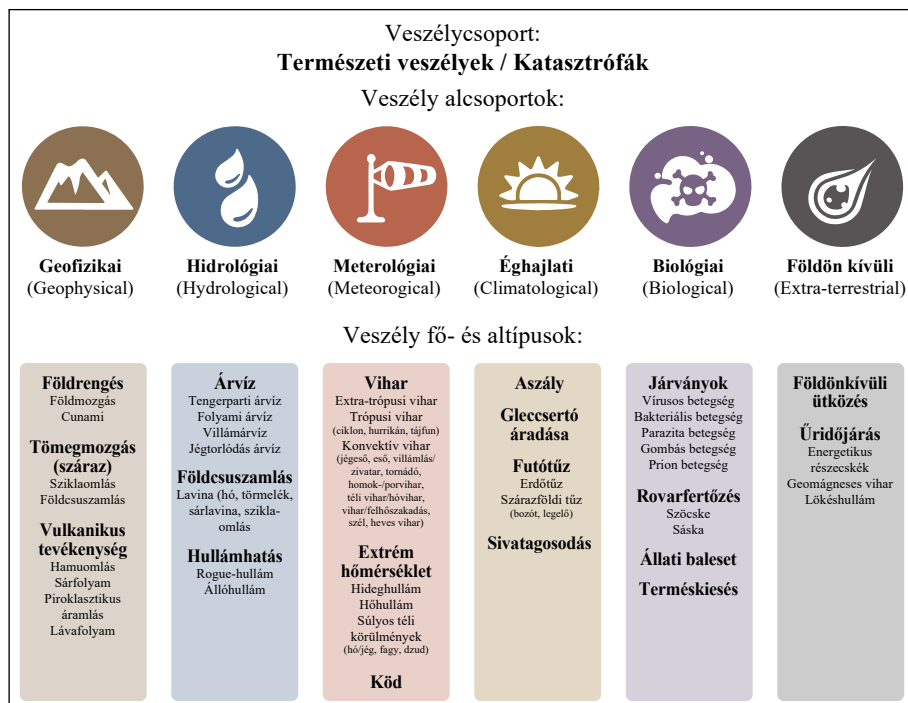
A természeti veszélyek osztályozása típusok szerint

E tanulmány céljaira az Integrated Research on Disaster Risk *Peril Classification and Hazard Glossary* (IRDR, 2014), valamint az EM-DAT The International Disaster Database (CRED, n. d.) veszélyek osztályozását és meghatározását tekintjük irányadónak. A természeti veszélyeket az alábbi hat kategóriába sorolhatjuk:

- 1) A geofizikai veszély a szilárd földből eredő veszély. Ezt a kifejezést felcserélhetően használják a geológiai veszély kifejezéssel.
- 2) A hidrológiai veszély a felszíni és felszín alatti édesvíz és sós víz előfordulása, mozgása és eloszlása által okozott veszély.
- 3) A meteorológiai veszély olyan veszély, amelyet a rövid ideig tartó, mikro- és mezoskála méretű, percekéntől napokig tartó szélsőséges időjárási és légköri viszonyok okoznak.
- 4) Az éghajlati veszély a hosszú élettartamú, mezo- és makroszintű légköri folyamatok által okozott veszély, az évszakon belüli és a több évtizedes éghajlati változékonyságtól kezdve.
- 5) A biológiai veszély olyan veszély, amelyet az élő szervezeteknek és mérgező anyagaiknak (például mérgező penész) vagy az általuk hordozott, vektorok által terjesztett betegségeknek való kitettség okoz. Ilyenek például a mérgező vadon élő állatok és rovarok, a mérgező növények, valamint a betegséget okozó kórokozókat, például parazitákat, baktériumokat vagy vírusokat (például malária) hordozó szúnyogok.
- 6) A földönkívüli veszély az aszteroidák, meteoroidák és üstökösök által okozott veszély, amikor a Föld közelében elhaladnak, belépnek a Föld légkörébe és/vagy becsapódnak a Földbe, valamint a bolygóközi körülmények változásai, amelyek hatással vannak a Föld magnetoszférájára, ionoszférájára és termoszférájára (IRDR, 2014).

4. számú ábra

A természeti veszélyek (természeti katasztrófák) osztályozása



Forrás. A szerző szerkesztése az IRDR, 2014; a CRED, n. d. és az UNDRR ISC, 2020 alapján.

Hirtelen és lassan bekövetkező természeti veszélyekkel kapcsolatos katasztrófák

A hirtelen vagy gyorsan bekövetkező (sudden-onset or rapid-onset) természeti veszélyekkel kapcsolatos katasztrófát egy gyorsan vagy váratlanul bekövetkező veszélyes esemény váltja ki. A következő veszélyek/katasztrófák tartoznak ebbe a kategóriába:

- Földrendés: földmozgás, cunami.
- Tömegmozgás (száraz): sziklaomlás.
- Vulkanikus tevékenység: hamuhullás, sárfolyam, piroklasztikus áramlás, lávaflowam.
- Vihar: extra-trópusi vihar, trópusi vihar (ciklon, hurrikán, tájfun), konvektív vihar (jégeső, villámás/zivatar, eső, tornádó, homok-/porvihar, téli vihar/hóvihar, vihar/felhőszakadás, szél, heves vihar).
- Köd.

- Árvíz: parti árvíz, folyami árvíz, villámárvíz, jégtorlódás árvíz.
- Földcsuszamlás: lavina (hó, törmelék, sárlavina, sziklaomlás).
- Hullámhatás: rogue hullám, állóhullám.
- Gleccser tó áradása.
- Futótűz: erdőtűz, földtűz (bozót, legelő).
- Rovarfertőzés: szöcske, sáska.
- Állati baleset.
- Földönkívüli ütközés.
- Úridőjárás: energetikus részecskék, geomágneses vihar, lökéshullám.

A lassan bekövetkező (slow on-set) természeti veszélyekkel kapcsolatos katasztrófát egy olyan veszélyes esemény váltja ki, amely fokozatosan, idővel, lassan alakul ki. A lassan bekövetkező természeti veszélyek/katasztrófák a következők:

- Aszály
- Sivatagosodás
- Járványok: vírusos betegség, bakteriális betegség, parazita betegség, gombás betegség, prion betegség.
- Terméskiesés.
- Extrém hőmérséklet: hideghullám, hóhullám, súlyos téli körülmények (hó/jég, fagy/fagy, dzud³).
- Tömegmozgás (száraz): földcsuszamlás.

Több veszély egyszerre és egymás után is bekövetkezhet. Egyidejű veszélyek akkor fordulnak elő, ha két különálló esemény, például egy vulkánkitörés és egy ciklon, egy időben, ugyanazon a helyen történik. Az egymást követő veszélyek akkor fordulnak elő, amikor két különálló esemény egymás után következik be ugyanazon a helyen, vagy amikor az egyik veszélyeztető esemény egy másikhoz vezet, például egy földrengés földcsuszamlásokat okoz, amelyek elzárják az utakat, és megváltoztatják a vízelvezetési vonalakat, ami váratlanul áradásokhoz vezet, mint ahogyan ez a 2006-os húsvéti földrengés után történt az indonéziai Nias szigetén. Gyakori egymásutániságok: a földrengések tüzeket, árvizeket, földcsuszamlásokat és vulkanikus tevékenységeket eredményeznek. A vulkáni tevékenység tüzekhez, árvizekhez, földcsuszamlásokhoz és földrengésekhez vezethet. A trópusi ciklonok tengerparti áradásokhoz vezetnek, amelyeket belföldi áradások követnek. Az árvizek kifordíthatják vagy elmozdíthatják

3 A dzud egy ciklikus, lassan bekövetkező katasztrófa, a mongol sztyeppén uralkodó szélsőséges téli körülményeket jelenti, amikor nagyszámú állat pusztul el éhenhalás vagy a hideg miatt. A szélsőséges hideg sokszor a nyári szárazsággal párosul, amikor az állatok nem tudnak felkészülni a télre. A dzud Mongóliában 2010-ben több mint 8 millió állatot pusztított el.

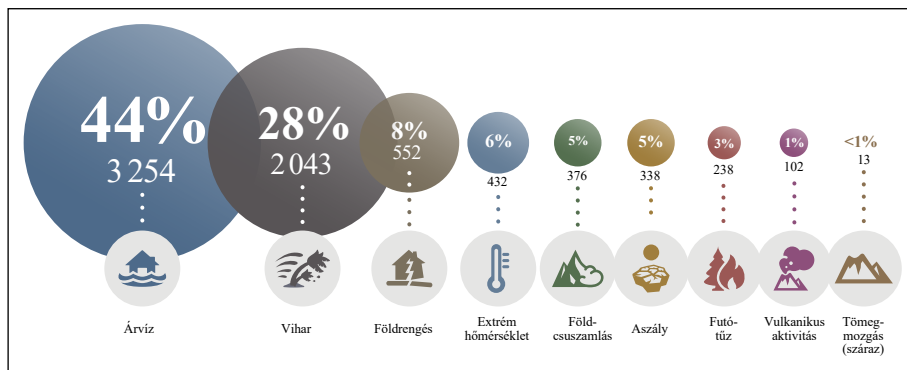
az aknákat és a fel nem robbant lőszereket a földből (OCHA et al., 2010). Ilyen egymást követő veszélyek előfordulását okozta a Japán partjainál 2011-ben bekövetkezett földrengés, amely cunamit váltott ki a Sendai régióban, és a földrengés a fukusimai nukleáris baleset is vezetett, amely sugárzást okozott.

A leggyakoribb természeti veszélyekkel kapcsolatos katasztrófák egy részének jellemzői

Míg az árvizek (44%) és a viharok (28%) a leggyakoribb természeti veszélyekkel kapcsolatos katasztrófák és 2000 óta az elmúlt két évtizedben a természeti veszélyekkel kapcsolatos összes katasztrófa közel háromnegyedét teszik ki, a földrengések 721 318 áldozattal messze a leghalálosabbak, ezt követik a viharok (199 718 áldozat) és a szélsőséges hőmérsékleti viszonyok (165 923 áldozat). A katasztrófák 2000 és 2019 között a bolygó lakosságának több mint felét érintették. Az árvizek 1,65 milliárd emberrel (41%) továbbra is vezetnek, míg az aszály 1,43 milliárd embert (35%) érint, kétszer annyit, mint a viharok (727 millió) (IRDR, 2014).

5. számú ábra

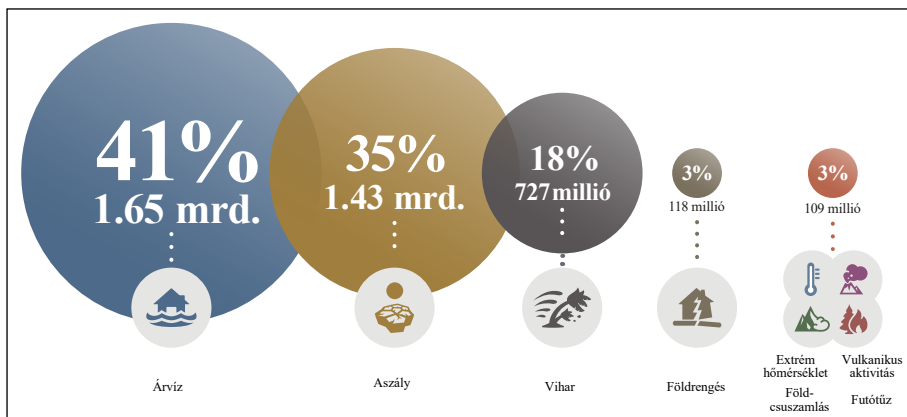
A katasztrófák előfordulásának százalékos aránya katasztrófatípusonként (2000–2019)



Forrás. CRED & UNDRR, 2020.

6. számú ábra

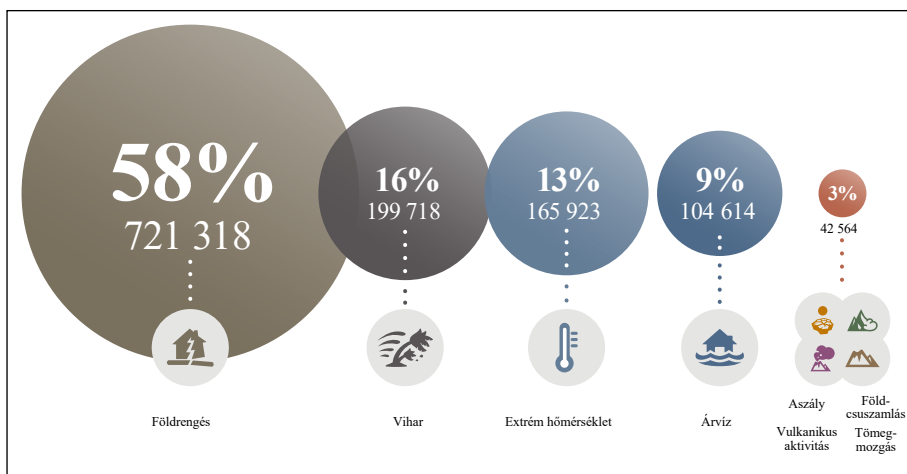
Az érintettek száma katasztrófatípusonként (2000–2019)



Forrás. CRED & UNDRR, 2020.

7. számú ábra

Halálokozottak száma katasztrófatípusonként (2000–2019)



Forrás. CRED & UNDRR, 2020.

Ha azonban visszatekintünk az elmúlt évszázadra, az adatok azt mutatják, hogy az aszály és az árvizek nagyságrendekkel több emberéletet követeltek, mint bármely más, természeti veszélyekkel kapcsolatos katasztrófa (Ritchie et al., 2022).

A média szerepe a humanitárius segítségnyújtásban

A CNN-effektus az 1991-es Öböl-háborúból ered, amikor minden fél ugyanazt az információforrást használta, a CNN-t mint vezető valós idejű hírszolgáltatót, amely felülmúlta riválisait. Livingston a CNN-hatást az új globális, valós idejű média diplomáciára és külpolitikára gyakorolt hatásaként határozza meg. Majd hozzáteszi, hogy a CNN-hatás háromféle jelenséget takar:

- 1) A politikai napirend meghatározó szereplője, amikor a média lerövidíti a döntéshozatali reakcióidőt. Háború idején az élő, globális televíziózás potenciális biztonsági-hírszerzési kockázatot jelent. Azonban a média lehet egyúttal az erő multiplikátora, a jelek küldésének módszere is.
- 2) A kívánt politikai célok elérésének akadály. Az érzelmekkel teli, borzalmas tudósítások alááshatják a morált, mivel a kormányok megpróbálhatják tisztázni a háborút és korlátozni a harctérre való bejutást, ugyanakkor a globális, valós idejű média veszélyt jelent a műveleti biztonságra nézve.
- 3) A politikai döntéshozatal gyorsítója, mivel az atrocitásokról vagy a humanitárius válságokról szóló motiváló, meggyőző tudósítások átrendezik a külpolitikai prioritásokat (Livingston, 1997).

Piers Robinson a CNN-hatást úgy írja le, hogy a valós idejű kommunikációs technológia a hírmédián keresztül képes a hazai közönség és a politikai elit reakcióit kiváltani a globális eseményekre (Piers, 2002).

Ez egyértelműen bizonyította, hogy nemcsak a kormányok és a jelentős gazdasági erőközpontok befolyásolják a médiát, hanem a média a kormányzati politikát és döntéshozatalt, valamint a humanitárius és akár a katonai beavatkozásokat is. Bár a CNN-hatás, ahogyan azt fentebb és a legtöbb publikációban leírták, erre a jelenségre vonatkozik, a média hatalma azt is befolyásolja, hogy a katasztrófák és a komplex veszélyhelyzetek hogyan jelennek meg a hírcsatornákban, és hogyan értékeli őket a szélesebb közönség.

Minél több időt kap egy adott katasztrófa és összetett veszélyhelyzet a nemzetközi televíziós közvetítésekben, minél gyakrabban szerepelnek a nagyobb napilapok és magazinok címlapjain, és minél többet szerepelnek az online hírvilágban, tehát minél nagyobb figyelmet kapnak, annál valószínűbb, hogy a humanitárius segítségnyújtási erőfeszítések ezeken a helyszíneken jól finanszírozottak, jól felszereltek és folyamatosak lesznek. Ki tudna egy maroknyi speciális célzott humanitáriuson kívül a „kék emberek” sorsáról és küzdelmeiről⁴

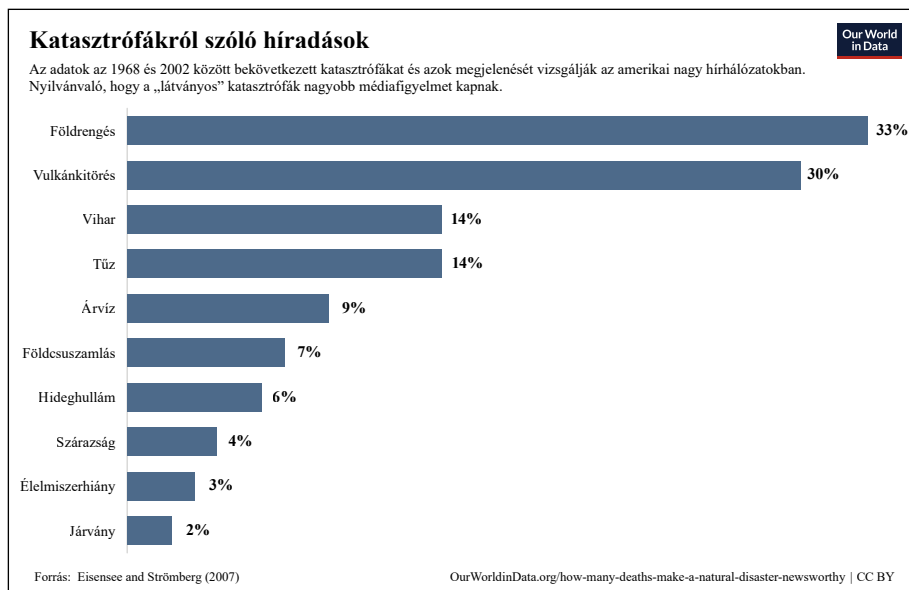
4 A nyugat-szaharai menekültek még mindig táborokban élnek Nyugat-Algéria egy zord, távoli szegletében, mióta Marokkó 1975-ben elfoglalta szülőföldjüket (Szilágyi, 2020).

(Szilágyi, 2020; Besenyő, 2019; 2020)? Ki ismerné a dzud által okozott károkat? Ezért a humanitárius munkások számára kulcsfontosságú, hogy a média figyelmét a katasztrófák vagy összetett veszélyhelyzetek okozta humanitárius helyzetre, a rászorulóknak szükségleteire és méltóságára, a segítségnyújtásuk és megerősítésük módjaira, továbbá – a hitelesség fenntartása érdekében – a nyújtott segítségre és az elért eredményekre irányítsák.

A katasztrófa típusa és helyszíne egyaránt számít, amikor a médiumok eldöntik, hogy azt mennyire tartják hírértékűnek. Az amerikai televíziós híradásokban a földrengések és a vulkánok vezetnek a tudósításokat. Negyvenezer embernek kell meghalnia élelmiszerhiányban, két-hármezernek hideghullásban és aszályban, hogy ugyanannyi figyelmet kapjon, mint egy-két vulkán és földrengés okozta haláleset. Ugyanakkor míg Európában egy ember halála bekerül a hírekbe, addig Afrikában vagy Ázsiában már csak negyvennél több ember halála váltja ki a média figyelmét, míg a Csendes-óceán térségében a halálos áldozatoknak 90 fölé kell emelkedniük ahhoz, hogy hírértékűek legyenek.

8. számú ábra

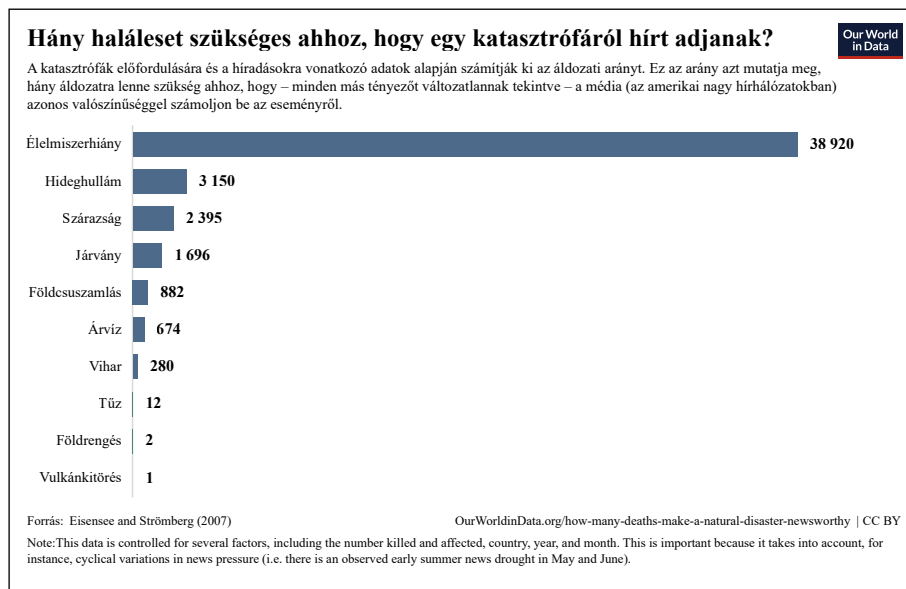
A híradások aránya katasztrófatípusonként



Forrás. Tzvetkova, 2017.

9. számú ábra

Hány haláleset kell ahhoz, hogy egy természeti katasztrófáról tudósítsanak?



Forrás. Tzvetkova, 2017.

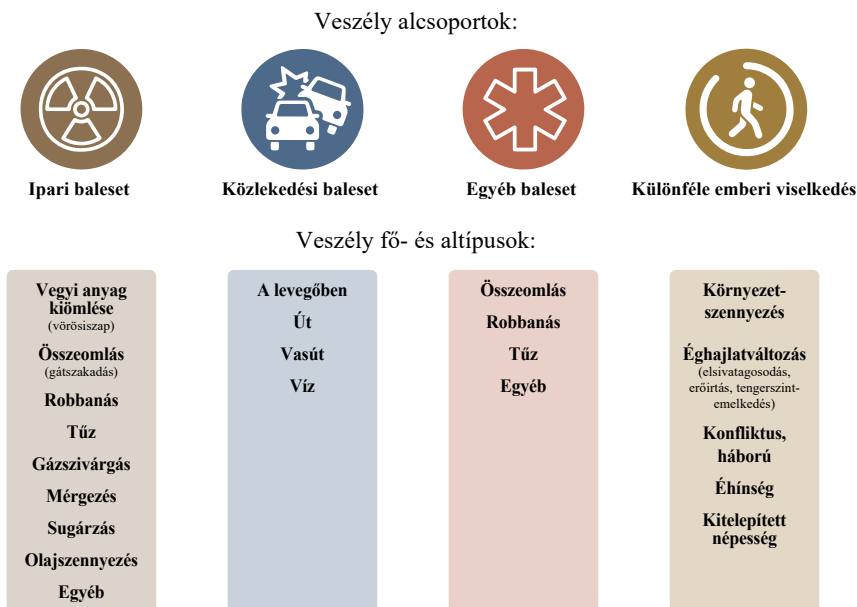
Az ember által előidézett veszélyek osztályozása⁵

Az ember által előidézett veszélyek, azaz civilizációs vagy antropogén veszélyek teljes mértékben vagy túlnyomórészt emberi tevékenységek és döntések által előidézett veszélyek (United Nations General Assembly, 2016). Az ember által előidézett veszélyek okozta katasztrófák a civilizációs tevékenységek sérülékenysége miatt következnek be, például vegyi, ipari, nukleáris balesetek, vagy a lakosság ellátásához szükséges kritikus infrastruktúra hirtelen összeomlása. Ezen veszélyek osztályozását mutatja be a 10. számú ábra.

⁵ Más terminológiával: technológiai vagy korábban ember okozta katasztrófák.

10. számú ábra

Az ember által előidézett/antropogén veszélyek osztályozása



Forrás. A szerző saját készítése az [IRDR, 2014](#); [CRED, n. d.](#); [UNDRR ISC, 2020](#) alapján.

Számos veszély társadalmi-természeti jellegű, mivel természetes és antropogén tényezők kombinációjával függ össze, beleértve a környezetromlást és az éghajlatváltozást ([United Nations General Assembly, 2016](#)). A természeti veszélyekkel összefüggő katasztrófák az emberi tevékenység eredményeként is bekövetkeznek – sokszor közvetlen ok-okozati összefüggésben – összetett társadalmi-gazdasági kapcsolataink és a még összetettebb ökológiai folyamatok miatt. Ide tartoznak a járványok, a vízkészletek szennyeződése, az intenzív mezőgazdasági tevékenységek okozta környezetromlásból eredő aszályok vagy árvizek.

Komplex veszélyhelyzetek

Az ember által előidézett/antropogén katasztrófák másik csoportja nem pusztán a civilizációs tevékenységek eredménye, hanem az erőszak egyenes következményei társadalmi szinten. Ide tartoznak a háborúk és az államok közötti fegyveres konfliktusok, az államok és a nem állami szereplők közötti fegyveres

konfliktusok, az általánossá vált erőszak, a fentiek miatt kialakult menekült-válságok, az etnikai tisztogatások, a népirtás. Ezeket az ember által előidézett humanitárius válságok közé soroljuk.

A társadalmi szintű erőszakkal vagy általános erőszakkal jellemezhető válsághelyzeteket (amelynek emellett lehetnek természeti katasztrófa által kiváltott katasztrófa elemei is) a humanitárius tevékenységben a komplex veszélyhelyzetek közé sorolják. Ezek abban az értelemben összetettek, hogy a humanitárius fellépés során a klasszikus humanitárius segítségnyújtáson túlmenően figyelembe kell venni a hadviselő felek közötti erőviszonyokat, a lakosság védtelenségét és a kiszolgáltatott kedvezményezettekhez való hozzáférést.

A komplex veszélyhelyzet az Inter-Agency Standing Committee (IASC)⁶ meghatározása szerint olyan humanitárius válsághelyzet egy országban, régióban vagy társadalomban, ahol belső vagy külső konfliktus következtében teljes vagy jelentős mértékben összeomlott a hatalom, és amely olyan nemzetközi választ igényel, amely meghaladja az ENSZ egyetlen és/vagy folyamatban lévő országos programjának megbízatását vagy kapacitását (UNHCR, 2001).

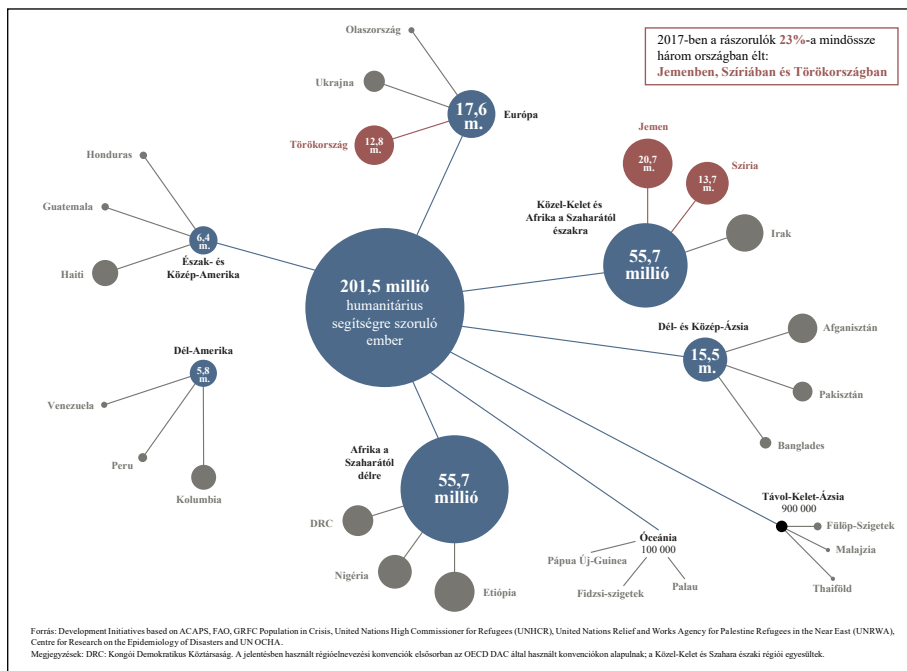
A komplex veszélyhelyzeteket jellemzően a kiterjedt erőszak és az emberéletek elvesztése, a népesség kitelepítése, a társadalom és gazdaság széles körű károsodása, a nagyszabású, sokoldalú humanitárius segítségnyújtás szükségessége, a humanitárius segítségnyújtás politikai és katonai korlátok általi akadályozása, valamint egyes területeken a humanitárius segélyszervezetek munkatársait érintő jelentős biztonsági kockázatok jellemzik (UNHCR, 2001).

Napjainkban a legnagyobb folyamatban lévő komplex veszélyhelyzetek a szíriai, iraki, jemeni, szudáni, dél-szudáni, kongói demokratikus köztársasági, közép-afrikai köztársasági, afganisztáni és ukrainai konfliktusok, valamint a rohingja nép elleni erőszak Mianmarban.

6 A Humanitárius Ügyek Koordinációs Hivatala (OCHA) az ENSZ azon szerve, amelynek feladata az ENSZ humanitárius segítségnyújtás koordinációjának megerősítése összetett veszélyhelyzetekben. Az Ügynökségközi Állandó Bizottság (Inter-Agency Standing Committee, IASC) egyedülálló ügynökségközi fórum a koordináció, a szakpolitika-fejlesztés és a döntéshozatal terén, amely a legfontosabb ENSZ és nem-ENSZ humanitárius partnereket foglalja magában. Az IASC-t 1992 júniusában hozták létre, az ENSZ Közgyűlése megerősítette a humanitárius segítségnyújtás ügynökségek közötti koordinációjának elsődleges mechanizmusaként betöltött szerepét. Az Ügynökségközi Állandó Bizottság elnöke a humanitárius partnerek részvételével a sürgősségi segélykoordinátor (Emergency Relief Coordinator). Az IASC teljes jogú tagjai: OCHA (összehívó), FAO, OCHA, UNDP, UNFPA, UN-HABITAT, UNHCR, UNICEF, WFP, WHO, valamint számos állandó meghívott, köztük az IOM, a Világbank, a Vöröskereszt mozgalom és a nem kormányzati szervezetek (UNDRR, 2013).

11. számú ábra

A rászorulókat száma régió szerint, 2017



Forrás. ALNAP, 2018.

Az ENSZ Humanitárius Ügyek Koordinációs Hivatala szerint 2016-ban a humanitárius intézkedések, a rászorulókat és a kiutalt források 97%-a komplex veszélyhelyzetekhez köthető, azokban valósult meg (Szilágyi, 2020). A The State of the Humanitarian System 2018-as kiadása szerint 2017-ben 134 országban becslések szerint 201,5 millió ember szorult nemzetközi humanitárius segítségre. Közel egynegyedük (23%) mindössze három országban élt: Jemenben, Szíriában és Törökországban. Ez meghaladja a 2016-os becslést, amely legalább 164,2 millió rászorulóval szolgált, akiknek 27%-a ismét három országban, Jemenben, Szíriában és Irakban koncentrálódott, míg 2015-ben „csak” 124,7 millió rászorulóval számoltak. Ezek az országok kapták 2016-ban a legnagyobb mennyiségű nemzetközi humanitárius segítséget. A növekedés hátterében a komplex veszélyhelyzetek álltak (OCHA, 2017). A legkimagaslóbb évben, 2020-ban az ENSZ felhívásai közel 440 millió rászorulóval számoltak be, és valamivel több mint 60%-ukat tervezték segíteni (ALNAP, 2022). 2021-ben Etiópiában, Jemenben, a Kongói Demokratikus Köztársaságban és Afganisztánban élt a legtöbb

nemzetközi humanitárius segítségre szoruló személy, számuk Etiópiában közel 25 millió fő volt, Jemenben meghaladta a 20 milliót, Kongóban és Afganisztánban pedig megközelítette a 20 millió főt (ALNAP, 2022).

Összegzés: a katasztrófákat kiváltó veszélyek osztályozásának modern megközelítése

A katasztrófák helyett a kiváltó veszélyeket célszerű kategorizálni, a „természeti katasztrófa” hagyományos terminológiája helyett pedig a „természeti veszély által kiváltott katasztrófa” megközelítést alkalmazni, mivel a katasztrófa a katasztrófakockázati egyenlet értelmében a veszély, sebezhetőség és kitettség viszonyának függvénye, míg a kapacitás és megküzdési képesség csökkentheti a negatív hatásokat. A természeti veszélyek hat fő kategóriába sorolhatók: geofizikai, hidrológiai, meteorológiai, éghajlati, biológiai és földönkívüli veszélyek, amelyek lehetnek hirtelen vagy lassan kialakuló típusúak. Az elmúlt két évtizedben az árvizek (44%) és viharok (28%) okozták a leggyakoribb természeti veszélyekkel kapcsolatos katasztrófákat, a földrengések követelték a legtöbb emberéletet, míg a komplex veszélyhelyzetek során végzett segítségnyújtás az utóbbi években a humanitárius erőforrások 97%-át igényelte. A média híradásai aránytalanul mutatják be a különböző katasztrófatípusokat és a különböző földrajzi régiókban történt katasztrófákat, ezzel jelentősen befolyásolják a humanitárius segítségnyújtás finanszírozását, sőt sajnálatos módon akár a prioritásait is.

A tanulmány által bemutatott váltás a strukturális sebezhetőség csökkentésére helyezve a hangsúlyt elismeri, hogy a veszélyek jelentős része természeti jelenség, de a katasztrófák nem azok. Ezeket a helyi körülmények, a kitettség és sebezhetőség határozza meg. Így a katasztrófák negatív hatásai megfelelő felkészüléssel, a sebezhetőség és kitettség csökkentésével, míg a kapacitás és megküzdési képesség növelésével jelentősen lecsökkenthetők.

Felhasznált irodalom

-
- ALNAP (2018). *The State of the Humanitarian System. 2018 Edition.* ALNAP Study. ALNAP/ODI. <https://alnap.org/help-library/resources/sohs-2018-full-report/>
- ALNAP (2022). *The State of the Humanitarian System. 2022 Edition.* ALNAP Study. ALNAP/ODI. <https://alnap.org/help-library/resources/2022-the-state-of-the-humanitarian-system-sohs--full-report/>

- Besenyő J. (2019). *Participation of Hungary in African Operations between 1989-2019*. Óbudai Egyetem.
- Besenyő J. (2020). *Magyarország és a nyugat-szaharai válság*. Monarchia Kiadó.
- Birkmann, J. (2007). Risk and Vulnerability Indicators at Different Scales: Applicability, Usefulness and Policy Implications. *Environmental Hazards*, 7(1), 20–31. <https://doi.org/10.1016/j.envhaz.2007.04.002>
- Blaikie, P. M., Cannon, T., Davies, I., & Wisner, B. (2003) *At Risk: Natural Hazards, People's Vulnerability, and Disasters*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203428764>
- Centre for Research on the Epidemiology of Disasters CRED (n.d.). *Disaster Classification System*. EM-DAT The International Disaster Database. <https://doc.emdat.be/docs/data-structure-and-content/disaster-classification-system/>
- Centre for Research on the Epidemiology of Disasters CRED, and UN Office for Disaster Risk Reduction UNDRR (2020). *Human Cost of Disasters. An Overview of the Last 20 Years 2000-2019*. www.undrr.org/media/48008/download
- Chmutina, K., Von Meding, J., & Boshier, L. (2019a). *Language Matters: Dangers of the 'Natural Disaster' Misnomer*. Contributing Paper to Global Assessment Report on Disaster Risk Reduction. https://www.preventionweb.net/files/65974_f410finalkseniachmutinalanguagematt.pdf
- Chmutina, K., & Von Meding, J. (2019b). *A Dilemma of Language: "Natural Disasters" in Academic Literature*. *International Journal of Disaster Risk Science*, 10, 283–292. <https://doi.org/10.1007/s13753-019-00232-2>
- Gu, D. (2019). *Population Division Exposure and Vulnerability to Natural Disasters for World's Cities*. United Nations, Department of Economics and Social Affairs, Population Division, 2019. Technical Paper No. 4. <https://www.un.org/en/development/desa/population/publications/pdf/technical/TP2019-4.pdf>
- Integrated Research on Disaster Risk IRDR (2014). *Peril Classification and Hazard Glossary* (IRDR DATA Publication No. 1). Integrated Research on Disaster Risk. <https://www.irdrinternational.org/upload/20250415/Peril-Classification-and-Hazard-Glossary-1.pdf>
- International Committee of the Red Cross ICRC, and International Federation of Red Cross IFRC, and Red Crescent Societies (1994). *Code of Conduct for the International Red Cross and Red Crescent Movement and Non-Governmental Organizations (NGOs) in Disaster Relief*. <https://www.icrc.org/en/doc/assets/files/publications/icrc-002-1067.pdf>
- International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies IFRC (2019). *The cost of doing nothing – 2019*. The Humanitarian Price of Climate Change and how it can be avoided. <https://www.ifrc.org/document/cost-doing-nothing>
- Livingston, S. (1997). *Clarifying the CNN effect: an examination of media effects according to type of military intervention*. Harvard Research Paper R-18. Joan Shorenstein Barone Center on the Press, Politics and Public Policy. Harvard University. https://shorensteincenter.org/wp-content/uploads/2012/03/r18_livingston.pdf
- M. Balázs Á. (n.d.). *Veszélyhelyzet*. Közzszolgálati Online Lexikon. Nemzeti Közzszolgálati Egyetem. <https://lexikon.uni-nke.hu/szocikk/veszelyhelyzet-2/>

- Mizutori, M. (2020). *Time to say goodbye to “natural” disasters*. <https://www.preventionweb.net/experts/oped/view/72768>
- Office for the Coordination of Humanitarian Affairs OCHA (2017). *World Humanitarian Data and Trends 2017*. https://www.unocha.org/attachments/35361e58-ffcc-3a75-86fc-56e6153ebe9f/WHDT2017_Final_Singles.pdf
- Office for the Coordination of Humanitarian Affairs OCHA, Department for International Development DFID, and Shelter Centre (2010). *Shelter after Disaster. Strategies for Transitional Settlement and Reconstruction*. Humanitarian Library. https://www.humanitarianlibrary.org/sites/default/files/2014/01/shelterafterdisasterguidelines2010_0.pdf
- Piers, R. (2002). *The CNN Effect: The Myth of News Media, Foreign Policy and Intervention*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203995037>
- Ritchie, H., Rosado, P., & Roser, M. (2022). *Natural Disasters*. Our World in Data. <https://ourworldindata.org/natural-disasters>
- Szilágyi, B. (2020). Humanitarian Action to Empower the Most Vulnerable Social Groups in Disasters and Complex Emergencies. *Biztonságtudományi Szemle / Safety and Security Sciences Review*, 2, Special Edition, 1, 61–75. <https://biztonsagtudomanyi.szemle.uni-obuda.hu/index.php/home/article/view/79/89>
- Tzvetkova, S. (2017). *Not All Deaths Are Equal: How Many Deaths Make a Natural Disaster Newsworthy?* Our World in Data. <https://ourworldindata.org/how-many-deaths-make-a-natural-disaster-newsworthy>
- United Nations General Assembly (2016). *Report of the open-ended intergovernmental expert working group on indicators and terminology relating to disaster risk reduction. United Nations General Assembly*. A/71/644. 1 Dec. 2016. <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UN-DOC/GEN/N16/410/23/PDF/N1641023.pdf?OpenElement>
- United Nations High Commissioner for Refugees UNHCR (2001). *Coordination in Complex Emergencies*. <https://www.unhcr.org/partners/partners/3ba88e7c6/coordination-complex-emergencies.html>
- United Nations International Strategy for Disaster Reduction UNISDR (2009). *2009 UNISDR Terminology on Disaster Risk Reduction*. Geneva. https://www.unisdr.org/files/7817_UNISDRTerminologyEnglish.pdf
- United Nations Office for Disaster Risk Reduction UNDRR (2013). *Disaster Risk Reduction in the United Nations*. https://www.unisdr.org/files/32918_drrintheun2013.pdf
- United Nations Office for Disaster Risk Reduction UNDRR, and International Science Council ISC (2020). *Hazard Definition & Classification Review*. United Nations. https://council.science/wp-content/uploads/2020/06/UNDRR_Hazard-Report_DIGITAL.pdf

Alkalmazott jogszabályok

2011. évi CXXVIII. törvény a katasztrófavédelemről és a hozzá kapcsolódó egyes törvények módosításáról

EP / EU COUNCIL (2013) European Parliament and The European Council, *Az Európai Parlament és a Tanács 1313/2013/EU határozata az uniós polgári védelmi mechanizmusról*
Magyarország Alaptörvényének kilencedik módosítása

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Szilágyi B. (2025). Meghaladható-e a természeti katasztrófa terminológia? A katasztrófákat kiváltó veszélyek osztályozásának modern megközelítése. *Belügyi Szemle*, 73(12), 2529–2554.
<https://doi.org/10.38146/BSZ-AJIA.2025.v73.i12.pp2529-2554>

Nyilatkozatok

Összeférhetetlenség

A szerző nem jelentett összeférhetetlenséget.

Finanszírozás

A szerző nem kapott pénzügyi támogatást a kutatáshoz, a szerzőséghez és/vagy a cikk publikálásához.

Etikai nyilatkozat

Jelen cikkhez nem kapcsolódik adatkészlet.

Nyílt hozzáférésről szóló tájékoztatás

Jelen cikk nyílt hozzáférésű (Open Access) közlemény, amely a Creative Commons Nevezd meg! – Ne add el! – Ne változtasd! 4.0 Nemzetközi licenc (CC BY-NC-ND 4.0) feltételei szerint kerül publikálásra: <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>

A licenc alapján a közlemény változtatás nélkül és nem kereskedelmi célra bármely médiumban szabadon felhasználható, megosztható és újraközölhető, feltéve, hogy a felhasználó megfelelő hivatkozással feltünteti az eredeti szerző(ke)t és a közlés helyét, valamint megadja a licenc linkjét. Származékos mű készítése (pl. átdolgozás, adaptáció, fordítás) és kereskedelmi felhasználás nem engedélyezett.

Levelező szerző

A cikk levelező szerzője Szilágyi Béla, aki a belah@hbaid.org e-mail címen érhető el.